

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/30/30-35>

Leyla Zeynalova
Naxçıvan Dövlət Universitetinin
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
leylarustamova@gmail.com

GERMANŞÜNASLIQDA ANTONİM KOMPONENTLİ FRAZEOLGİZMLƏRİN ÜSLUBİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

Elmi məqalədə germanşünaslıqda antonim komponentli frazeologizmlərin üslubi xüsusiyyətlərinə həsr olunmuşdur. Məqalədə tədqiqatçı qeyd edir ki, germanşünaslıqda antonimik tərkib hissəsi olan çoxlu frazeoloji vahidlər mövcuddur. Bu frazeoloji vahidlər müxtəlif situasiyalarda işlənilib, dilin ifadəsinə zənginlik, ifadəlilik qata bilər. Antonimik komponentli frazeologizmlərin öz üslub xüsusiyyətləri vardır deyər, müəllif bunları izahlı sadalayır.

Məqalədə vurğulanır ki, frazeoloji birləşmələrin müxtəlif növlərinə variantlılıq xasdır və frazeoloji vahidlərin bir növü olan atalar sözlərində variantlılıq da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Məqalədə bu fikirdə yer alır ki, bədii üslub insan həyatının bütün sferalarına nüfuz etdiyi üçün onun tərkibində digər üslublara xas xüsusiyyətlər də yer alır.

Sonda antonim frazeologizmlərin komponentləri əsasında onların tərkib xüsusiyyətlərinin aşkara çıxarılması həmin komponentlər arasındakı münasibət, eləcə də birləşmə nəticəsində əmələ gələn mənə üzrə getməsi fikri qeyd edilmişdir.

Açar sözlər: *germanşünaslıq, frazeologiya, antonim komponentlər, frazeoloji vahidlər, üslub xüsusiyyətlər, morfoloji və etimoloji xüsusiyyətlər, variantlılıq, atalar sözləri*

Leyla Zeynalova
Nakhchivan State University
PhD in philology
leylarustamova@gmail.com

Stylistic features of phraseologisms with antonymic components in German studies

Abstract

The scientific article is devoted to the stylistic features of phraseologisms with an antonymic component in German studies. In the article, the researcher notes that there are many phraseological units with an antonymic component in German studies. These phraseological units are used in different situations and can add richness and expressiveness to the expression of the language. Phraseologisms with antonymic component have their own stylistic features, the author lists them with explanation.

The article emphasizes that variation is characteristic of different types of phraseological units, and variation is also of particular importance in proverbs, which are a type of phraseological units.

The article is based on the idea that since artistic style penetrates all spheres of human life, it also includes features specific to other styles.

In the end, the idea that the discovery of their constituent properties based on the components of antonymous phraseologisms is based on the relationship between those components, as well as the meaning formed as a result of their combination, was mentioned.

Keywords: *German studies, phraseology, antonymic components, phraseological units, stylistic features, morphological and etymological features, variance, proverbs*

Giriş

Frazeologizmlərin antonimliyinin elmi-nəzəri bazasını yaratmaq istiqamətində bir sıra işlər görülsə də, onların antonimliyinin təyin edilməsi meyarları tədqiqatçılar arasında mübahisələr doğurmaqdadır. Frazeoloji vahidlər arasında antonim münasibətlərin öyrənilməsi ilk növbədə onların antonim cütlərinin müəyyənləşdirilməsini tələb edir. Aydınır ki, frazeoloji vahidlərdə antonimlik leksik antonimlikdən fərqlənir. Buna baxmayaraq tərkib komponentləri arasında antonim leksik vahidlər olan frazeoloji birləşmələri mənaca ziddiyyət təşkil etməsi xüsusi araşdırmalar tələb edir.

Azərbaycan dilçiliyində frazeologizmlərin antonimliyi ilə bağlı ayrıca tədqiqatlar demək olar ki, aparılmamışdır. Bu problem frazeologizmlərə aid müxtəlif aspektli ayrı-ayrı tədqiqat işlərinin daxilində qısa şəkildə nəzərdən keçirilmişdir. Azərbaycan germaşünaslığında german dillərinin materialları əsasında frazeoloji vahidlərin antonimliyi ilə bağlı konkret monoqrafik araşdırmalar aparılmamışdır. Qeyd olunanlar göstərir ki, frazeoloji vahidlərin antonimliyi meyarlarının müəyyənləşdirilməsi, ümumiyyətə, frazeoloji antonimliyin təyini, onların struktur və semantik təsnifi, frazeoloji antonimlərin üslubi xüsusiyyətləri, frazeoloji antonimlərin sözdüzəltmə aspektlərinin aydınlaşdırılması dilçiliyimizdə həllini tapmamış aktual məsələlər kimi qalmaqdadır (Abdullayeva, 2014: 25).

Almanşünaslıqda antonimik tərkib hissəsi olan çoxlu frazeoloji vahidlər mövcuddur. Bu frazeoloji vahidlər müxtəlif situasiyalarda işlənilib, dilin ifadəsinə zənginlik, ifadəlilik qata bilir.

Almanşünaslıqda (alman dili və mədəniyyətinin öyrənilməsi) antonimik komponentli frazeologizmlərin öz üslub xüsusiyyətləri vardır. Burada vurğulana bilən bir neçə xüsusiyyət var:

1. İroniya və sarkazm: Antonim komponentli frazeologizmlər tez-tez istehza və ya sarkazm ifadə etmək üçün istifadə olunur. Məsələn, qəddar və ya köhnəlmiş kimi qəbul edilən təhsil təcrübələrini təsvir etmək üçün "schwarze Pädagogik" (qara pedaqogika) istifadə edilə bilər.

2. Ekspressivlik: Belə idiomlar ifadələrə daha güclü ifadə verə bilər. Məsələn, kiminsə tam korluğunu vurğulamaq üçün "blind wie ein Maulwurf" (köstəbək kimi kor) istifadə edilə bilər.

3. Təzad və istehza: Antonim komponentlər kontrast yaradır ki, bu da frazeoloji vahidləri parlaq və ifadəli edir. Məsələn, "wie Hund und Katze sein" (it və pişik kimi) it və pişik arasında olduğu qədər gərgin münasibəti təsvir edir.

4. Emosional rəngləmə: Frazeologizmlər ifadələrə emosional rəng verə bilər. Məsələn, "dumm wie Bohnenstroh" (lobya samanı kimi lal) son dərəcə axmaq insanı təsvir etmək üçün istifadə edilə bilər.

5. Metaforik: Frazeologizmlər həm məcazi, həm də obrazlı ola bilər ki, bu da onlara stilistik bükülmə əlavə edir. Məsələn, "das ist nicht das Gelbe vom Ei" (bu, yumurtanın sarısı deyil) bir şeyin mümkün qədər yaxşı olmadığını bildirir.

6. Folklor elementləri: Antonim komponentli bir çox frazeoloji vahidlərin kökü xalq müdrikliyindən, adət-ənənələrdən qaynaqlanır ki, bu da onlara xüsusi üslub verir.

Frazeoloji vahidlərin quruluşu və mənası kontekstdən və onların müxtəlif şəraitdə necə işlədilməsindən asılı olaraq dəyişə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, üslub xüsusiyyətləri bölgədən və zamandan asılı olaraq dəyişə bilər (Hacıyeva, 2004: 95).

Antonim komponentli frazeologizmlərin üslub çaları müəyyən bir danışma stilində fiksasiya edir. Eyni zamanda frazeologiya tərkibində iki qrup birləşmə qrupları var: bu və ya digər funksional üslubla əlaqəsi olmayan hamının istifadə etdiyi frazeologizmlər və funksional təsbit edilmiş frazeoloji vahidlər.

Frazeologiyanın ən böyük üslub təbəqəsini danışq frazeologiyası təşkil edir. Bu da əsasən şifahi ünsiyyətdə istifadə edilir. Danışq frazeologizmləri, bir qayda olaraq, canlıdırlar, bu üslub onlara ifadə qüvvəti, parlaqlıq verir.

İngilis dilində antonim komponentli kitab dilində frazeologizmləri çox azdır. Kitab frazeologizmlərə möhtəşəm, təntənəli səslənmə xasdır.

Frazeoloji vahidlərin üslub xüsusiyyətlərindən biri onların işlənməsindəki variativlikdir. Bu cəhət antonim frazeologizmlərə də xasdır.

Frazeoloji birləşmələrin müxtəlif növlərinə variantlılıq xasdır. Bu linqvistik hadisə frazeologiyani tədqiq etmiş Azərbaycan dilçilərinin bir qisminin (M.Tağıyev, H.Bayramov, N.Rəhimzadə, M.Mirzəliyeva, F.Əhmədov, N.Seyidəliyev, Q.Mahmudova və b.) araşdırmalarında özünə yer tutmuşdur.

Frazeoloji vahidlərin bir növü olan atalar sözlərində variantlılıq da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Frazeoloji birləşmələrin üslubi xüsusiyyətləri yalnız onların variativliyi, yəni eyni mənada qismən fərqli formada işlənməsi ilə təyin olunmur. Buna baxmayaraq, variantlılıq üslubi effekt yaratmaq, emosional təsir göstərmək məqsədilə istifadə edilir. Variativlik hesabına üslubi təsir yaradılarkən fərqli vasitələrə müraciət edilir. Frazeoloji vahidin tərkibi əlavə sözlə genişləndirilir və bu söz əsas üslubi yükün daşıyıcısına çevrilir. “*With a heavy heart*” frazeoloji birləşməsinin antonimi “*with a light heart*” frazeoloji vahididir. Əgər birinci frazeologizmin tərkibinə very sözünü əlavə edərək işlətsək, onun with a very heavy heart variantını alırıq və bu variantın da with a light heart frazeoloji birləşməsi ilə antonim cüt təşkil edəcəkdir. Lakin bu halda əkslikdə intensivlik dərəcəsi artacaqdır.

Frazeoloji birləşmənin tərkibinə söz artırmaqla əvvəlki ümumi mənənin, yəni frazeoloji əsas mənənin saxlanması variantlılıq yaradır. Frazeologizmin tərkibindəki sözlərdən birini çıxarmaq yolu ilə də bu hadisə baş verə bilər. Belə variativlik yalnız çoxkomponentli frazeologizmlərdə mümkündür. İki-komponentli frazeoloji birləşmənin bir üzvünü atmaq sabit birləşməni dağıtmaqla nəticələnir. Çoxkomponentli frazeologizmlərdə isə bu mümkündür. Məsələn, with a heavy heart və a heavy heart, eləcə də with a light heart və a light heart frazeoloji birləşmələrdir. Məsələyə antonimlik mövqeyindən yanaşsaq, with a heavy heart ilə with a light heart antonim olur. Eyni qaydada a heavy heart ilə a light heart əks mənalar daşıyır. *With* komponentinin atılması kontekstdən asılı olur (Aliferenko, 2009: 302).

Dil normaları frazeoloji birləşmələrə xas olan sabitliyin pozulmamasını tələb edir. Buna baxmayaraq, üslub, xüsusən də, yazıçı və publisistin fərdi üslubu müəyyən dəyişmələr aparmaq imkanları yaradır.

Hər bir dilin, o cümlədən də Azərbaycan dilinin üslublar sistemi vardır. Tədqiqatçılar daha çox beş üslubu ayırırlar: 1) bədii üslub; 2) publisistik üslub; 3) elmi üslub; 4) rəsmi-işgüzar üslub; 5) məişət üslubu. Funksional üslublar sistemində daha bir üslubun – epistolary üslubun da yer tutması da heç bir şübhə doğurmur. Bəzi mənbələrdə bunun qeyd olunmaması belə bir üslubun mövcudluğunun elmi mübahisə obyektinə çevrilməsinə əsas vermir.

Bədii əsərlərin dili kimi təyin olunan bədii üslubda əsas şərt obrazlılıq, emosionallıq, ekspressivlik sayılır. Lakin burada müəllifin kommunikativ niyyəti, adresanta təsir, yaradılan əsərin şərh, izah, qavram özəllikləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki bədii əsər bilavasitə oxucu üçün yazılır və ona təsir əsasında qiymətləndirilir. Ədəbi janrlar da üslubun formalaşmasına özünəməxsus təsir göstərir. Bu baxımdan poetik üslub, nəsr üslubundan ayrılır. Dram əsərlərində də üslubun özəllikləri vardır. Bu janrdakı əsərlərdə şifahi nitq ön plandadır və ona görə də, bəzi məqamlarda məişət üslubuna yaxınlaşma, onun elementlərindən istifadə mümkündür.

Bədii üslub insan həyatının bütün sferalarına nüfuz etdiyi üçün onun tərkibində digər üslublara xas xüsusiyyətlər də yer alır.

Frazeologizmlər bədii mətnlərdə daha yüksək məhsuldarlıqla işlənir. Yazıçı, şair bu dil vasitələrindən yeri gəldikcə istifadə edir. Sinonim və antonim frazeologizmlərin bədii mətnə işlənməsinin spesifik cəhətləri vardır. Bədii mətnlərdə sinonim frazeoloji birləşmələr, xüsusən də paremioloji vahidlərin ardıcıl və yaxın ətrafda işləkliyi xüsusi bədii ovqat yaradır, oxucuya güclü təsir göstərir, bir çox məqamlarda onu qəhrəmanın və ya personajın dediyinə inandırır. Poetik mətnlərdə, şeirlərdə sinonimlər və leksik antonimlər çox istifadə edilir. Bunun müqabilində antonim frazeoloji vahidlərin bir-birinin dalınca işlədilməsinə az rast gəlinir. Frazeoloji birləşmə iki və daha artıq komponentdən ibarət olduğuna görə, şeirdə onları ard-arda işlənməsi qafiyə və bölgünü formalaşdırmaqda çətinlik yaradır.

Dil vahidlərinin mühüm funksiyalarından biri onların praqmatik funksiyalarıdır. Frazeoloji vahidlərin də praqmatik funksiyaları çoxdur. Onlar adi sözlərdən fərqli olaraq dil vasitəsi kimi

adresata daha güclü təsir göstərilir. Bu baxımdan tərkibində frazeoloji birləşmə olan kontekstin praqmatik gücü, potensialı böyükdür. Praqmatik funksiyanın üslubi funksiya növü fikrin neytral ifadə formasından fərqlənir və nitqdə frazeoloji birləşmənin konnotativ əlamətlərini gerçəkləşdirir. Yuxarıda frazeoloji vahidin onun variantı və yaxud prototipi ilə müqayisəsi üslubi çaların dəyişməsinə təsir göstərməsi qeyd olunmuşdu. Frazeoloji birləşmə ekspressivlik yaradır, fikrin obrazlı ifadəsini təmin edir, müxtəlif assosiasiyalar gətirir.

As plentiful as blackberries frazeoloji birləşməsi bir şeyin həddən artıq çox olmasını ifadə edir. Bu frazeoloji vahid ingilis yazıçılarının əsərlərində qeydə alınır. Frazeologizm V.Şekspirin “IV Henri” əsərinin birinci hissəsində işlədilmişdir – *If reasons were as plentiful as blackberries, I would give no man a reason upon compulsion*. V.Şekspirin yaradıcılığında istifadə edildiyinə görə, frazeoloji birləşmə şekspirizm də adlandırılır. Mətn daxilində bu vahid ekspressivliyi artırmaqla yanaşı, müqayisə obyektini (blackberry) ilə də diqqəti cəlb edir, obrazlı səhnə yaradır. Frazeoloji birləşmənin antonimi – *as scarce as hen's teeth* frazeologizmdir. Hər fərf tərcüməsi – *toyuğun diş qədər az* olan bu sabit birləşmə də ekspressivliyi artırır, obrazlı ifadə kimi diqqəti cəlb edir. V.Şekspirin qeyd olunan əsəri üzrə apardığımız axtarış bu frazeoloji vahidin orda işlənmədiyini aşkara çıxır. Yəni antonim frazeologizmlər bir bədii mətdə yanaşı, yaxın ətrafda işlənməsi qeydə alınmır. Ümumiyyətlə, bir bədii əsərdə istifadə olunan frazeologizmlərin sayı çox olur. Lakin onların hər birinin antoniminin də bu mətdə işlənməsini söyləmək olmaz. Bu baxımdan frazeoloji antonimlərin bədii mətdəki üslubi xüsusiyyətlərini adi frazeologizmlərin üslub xüsusiyyətləri çərçivəsində araşdırmaq özünü doğruldur. Onu da qeyd etmək ki, bir bədii əsərdə frazeoloji antonim cütünün hər iki vahidindən istifadə olunma hallarına istisna etmək olmaz. Lakin onlar yanaşı və yaxın ətrafda, demək olar ki, işlənmir (Amosova, 1963: 85).

Frazeoloji vahidlərin üslubi xüsusiyyətləri onların ekspressiv, emosional-qiyətləndirmə və funksional-üslubi komponentləri və onların qarşılıqlı təsirindən formalaşan üslubi mənələrindən ibarətdir. *To be in smb's good books* frazeologizminin hər fərf tərcüməsi kiminsə yaxşı kitabında olmaq şəklindədir. Kiminsə yanında hörməti olmaq. Yaxşı, bacarıqlı hesab olunmaq mənəsində işlənilir. Onun antonim frazeoloji oppozisiyasında duran vahiddə *good* sözü *bad* ilə əvəz olunur. Antonim cüt bir komponentə görə fərqlənən eyni quruluşlu frazeoloji birləşmələrdən təşkil olunmuşdur. Kiminsə fikrində *pis* olmaq mənəsini ifadə edir. Leksik antonim cütü *good* və *bad* sözləri təşkil edir.

Good book və *bad book* sərbəst birləşmələri bir-birinə əks mənələrə malikdir və bu halda kitabın yaxşı və pisliyindən söhbət gedir. Kitabın kiməsə məxsusluğu da yeni düzələn birləşmə ekspressivlik əmələ gətirmir. Faktın konstataşiyası səviyyəsində məzmunu genişləndirir. Birləşmə *to be in* əlavə olunduqda sabit birləşmə, yəni frazeologizm formalaşır (Cruse, 2000: 140). A Komponentlərin mənələrini əlaqələndirilib birləşdirilməsi reallıqla izah edilə biləcək mənə dairəsindən kənara çıxmaya səbəb olur. İnsanın yaxşı və ya pis kitabda olması faktı ekspressivlik doğurur, eyni zamanda izah tələb edir. Emosional-qiyətləndirmə komponenti assosiasiya hesabına müəyyənləşir. İnsan yaddaşı, insan hissləri başqaları haqqında yaxşını və ya pisi qoruyub saxlayır. Yəni kiminsə bu və ya digər mənada yaxşı, yaxud pis olması haqqında daxili münasibət formalaşır. Kiminsə kiminsə yaddaşına, ürəyinə yaxşı/pis kimi yazılır. Bu, kitabla assosiativ əlaqə əmələ gətirir, emosional-qiyətləndirmə komponentini təşkil edir. Frazeoloji birləşmənin funksional-üslubi komponenti nitq situasiyasından asılı olaraq kontekstdə üzə çıxır. Qeyd olunan komponentlərin qarşılıqlı təsiri də nəzərə alındıqda frazeoloji birləşmənin tam üslubi mənəsi əmələ gəlir. Obrazlılıq yaxşı mənada kiminsə ürəyində yer tutmaq. Yaxud kiminsə gözündə pis olmaq şəklində verbal ifadədə özünü göstərir. Kiminsə *he is a good man* deməklə, *he was in my good books* demək arasındakı fərf ekspressiv, emosional-qiyətləndirmə və funksional üslubi komponentlər səviyyəsindədir.

Frazeoloji vahidlərin, o cümlədən də antonim frazeologizmlərin üslubi məzmununa, eləcə də onların bu və ya digər funksional üsluba aid edilməsinə onlarda obrazlı əsasın, daxili obrazın xarakterinin ekspressiv və emosional-qiyətləndirmə xarakteristikasının mövcudluğu təsir göstərir. Bu cəhətlər frazeoloji birləşmənin semantik və struktur-semantik xüsusiyyətləri ilə

şərtlənir. Bununla yanaşı, üslubi göstəricilər frazeoloji birləşmənin daxili əlaqələri, onun leksik təşkeildicilərinin məna və qrammatik distribusiyalarında, həmçinin işləkliyində, xarici frazeoloji əlaqələrində üzə çıxır. Antonim frazeoloji cütü təşkil edən frazeoloji vahidlərdən biri çox işlək, digəri isə nadir hallarda istifadə oluna bilər. Belə hallarda işlək frazeoloji birləşmənin özünün antonim qarşılığı ilə assosiasiya yaratmaq potensialı zəifləyir. Qeyd edilən amil frazeoloji birləşmələr arasındakı xarici əlaqənin güclü olmadığını göstərir. Eyni quruluşlu olub bir komponentlə fərqlənən frazeologizmlərdə həm daxili, həm də xarici əlaqə yüksək səviyyədədir. Belə frazeoloji antonim cütlərdən biri digəri ilə dərhal assosiativ əlaqə əmələ gətirir. Çünki əlaqə leksik antonimlər səviyyəsinə enərək sadələşir. Bədii mətnlərdə antitezadan istifadə edilməsi, ritorik suallarda antonim cütlərin tez-tez işlənmə səbəbləri də bununla qaynaqlanır (Abdullayev, Adilov, Yusifov, 1991: 64).

Frazeoloji birləşmələrin mənalara sayı, onlarda çoxmənalılığın xarakteri də üslubi effektin yaradılmasına təkan verir. Bədii mətnlərdə komparativ paremiyaların tərkib hissələrinin antonim cüt şəklində istifadə olunması tamın yada düşməsi və hissələr kimi işlədilməsi ilə bağlılığa malikdir.

Antonim frazeoloji vahidlərin ayrı-ayrı komponentlərinin üslubi markerliyi, semantikasının xarakteri, morfoloji və etimoloji xüsusiyyətləri onların üslubi məzmunuma təsir göstərir, frazeoloji birləşmələrin hansı funksional üslub üçün səciyyəvi olduğunu göstərir (Kunin, 2005: 256).

To play one`s cards well – fürsətdən, imkandan yaxşı istifadə etmək. Frazeoloji birləşmənin tərkibində *cord* və *play* sözləri vardır. Əgər frazeoloji vahidin komponentlərinin mənasını nəzər alsaq kart oyununda əldə olan kartlarla yaxşı oynamaqdan söhbət getdiyi aydınlaşır. Frazeologizm müxtəlif məqamlarda işləyə bilər. Məlumdur ki, kart oyununda kartlar qarışdırılıb paylanır və bu zaman kimin əlinə hansı kartların düşəcəyi bəlli olur. Ələ gəlmiş kartlardan ağıllı, düzgün istifadə etmək uğur qazandırır. Real həyatda elə vəziyyətlərlə üzləşmək olur ki, bir işi görmək, nəyisə əldə etmək üçün əlverişli şərait yaranır. Həmin əlverişli şəraiti düzgün qiymətləndirilib istifadə etmək problemi həll etmək, fürsəti əldən verməmək məqamı yaranır. Frazeoloji birləşmə ələ düşmüş imkanı dəyərləndirən şəxs haqqında deyilir. *We`re cleverer than they are and if we play our cards well we shall come out on top* – Biz onlardan ağıllıyıq, əgər əlinizdə olan imkanları işə salsaq uduşda olacağıq. Bu frazeoloji vahid əsas formasından leksik-qrammatik cəhətdən fərqlənir. Konkret olaraq birinci şəxsin cəmini bildiren əvəzlilik və ona müvafiq qaydada *our cards* birləşməsindən istifadə edilmişdir. Frazeoloji birləşmənin komponenti olan *well* sözü də üslubdan və kontekstdən asılı olaraq *better*, *right* sözləri ilə əvəzlənə bilər. *So that old scoundrel`s deed, is he? He might have been a peer if he had played his cards better* – Beləliklə, qoca, əclaf öldü, ələ deyilmi? Əgər o, daha ağıllı hərəkət etsəydi, per ola bilərdi (Hacıyeva, 2008: 187).

Nümunələrin hər ikisində ekspressivlik, obrazlılıq və emosionallıq aşkar hiss edilir. Frazeoloji vahid bədii üsluba aid mətnə işlədilmişdir. Üslubi effekt bir halda *well*, digər halda *better* leksemlərindən istifadə edilməsində də nəzərə çarpır. Eyni quruluşlu olub bir sözün dəyişməsi ilə düzələn *to play one`s cards badly* frazeoloji birləşməsi antonim frazeologizmdir, fürsətin, imkanın əldən verilməsi mənasında işləyir. Bu frazeoloji birləşmə də eyni üslubi keyfiyyətlərə malikdir.

Nəticə

Beləliklə, frazeoloji vahidlərdə antonim münasibət onların ümumi mənasına əsasın qəbul edilir. Müxtəlif üslublarda antonim frazeologizmlərin ardıcıl və yaxın ətrafda işlənməsi müşahidə olunmur. Poetikada antonym sözlərin ardıcıl və bir-birinə yaxın misralarda işlənməsi üslubi effekt yaradır. Lakin bədii üslubda, mətnə antonim frazeoloji vahidlərin yaxın ətrafda işlədilməsi, demək olar ki, həm çətin, həm də mümkün olur.

Antonim frazeologizmlərin komponentləri əsasında onların tərkib xüsusiyyətlərinin aşkara çıxarılması həmin komponentlər arasındakı münasibət, eləcə də birləşmə nəticəsində əmələ gələn məna üzrə gedir.

Antonim frazeologizmlərin tərkib xüsusiyyətlərinin tədqiqinin ikinci istiqaməti antonim münasibətin müəyyən semantik sahə, qrup daxilində özünü göstərir. Bu zaman əlamətin, keyfiyyətin, sayın, fəaliyyət istiqamətinin, nəticəsinin əksliyi antonim münasibəti yaradır. Belə

olduqda frazeoloji birləşmə daxilindəki komponentlər deyil, ümumi məna münasibəti əksliyi ortaya atır. Fərqli quruluşlu frazeoloji antonimlərin üst-üstə düşən komponentləri olmur. Onlar fərqli sintaktik model əsasında düzəlir.

Ədəbiyyat

1. Abdullayeva, R.R. (2014). Müasir alman və Azərbaycan dillərində komparativ frazeoloji birləşmələrin struktur-semantik təhlili. Bakı, 25 s.
2. Hacıyeva, Ə. (2004). İngilis və Azərbaycan dillərində somatik frazeologizmlərin struktur-semantik xüsusiyyətləri. Bakı: Nurlan, 192 s.
3. Aliferenko, N.F., Semenenko, N.N. (2009). Frazeologiya i paremnologiya: uchebnoe posobiye dlya bakalavrskogo urovnya filologicheskogo. Moskva: Flinta: Nauka, 344 s.
4. Amosova, N.N. (1963). Osnovi angliyskoy frazeologiyi angliyskoy frazeologiyi. Leningrad, Izd-vo LGU, 208 s.
5. Cruse, A. (2000). Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford: Oxford University Press, 246 p.
6. Abdullayev, S., Adilov, M., Yusifov, G. (1991). Sabit söz birləşmələri. Bakı: Maarif, 152 s.
7. Kunin, A.V. (2005). Kurs frazeologii sovremennoqo angliyskoqo yazıka. Dubna, Feniks, 488 s.
8. Hacıyeva, Ə. (2008). İngilis və Azərbaycan dillərində somatik frazeologiyanın əsasları. Bakı: “Nurlan”, 276 s.

Göndərilib: 30.09.2023

Qəbul edilib: 22.11.2023